

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

6 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 6 sierpnia 2024 r. w Warszawie

skargi kasacyjnej L. spółki akcyjnej w K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z 16 kwietnia 2021 r., I AGa 67/20

w sprawie z powództwa "F." spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

przeciwko L. spółce akcyjnej w K. i "P." spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

o zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od L. spółki akcyjnej w K. na rzecz "F." spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych kosztów postępowania kasacyjnego.

Agnieszka Góra-Błaszczkowska Marcin Łochowski Agnieszka Jurkowska-Chocyk

[SOP]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 16 kwietnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z 25 czerwca 2019 r. w ten sposób, że zasądził od pozwanych L. S.A. w K. i „P” sp. z o.o. w W. solidarnie na rzecz F. spółki z o.o. w K. 877 565,24 zł z bliżej określonymi odsetkami, oddalił powództwo w pozostałym zakresie, oddalił apelację w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu w obu instancjach.

Sąd Apelacyjny oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych, istotnych dla rozstrzygnięcia skargi kasacyjnej:

W dniu 17 października 2013 r. została zawarta umowa między spółką F., a spółką „P.”, jako podwykonawcą, na „Wykonanie przepustu P1 z powierzonych elementów żelbetowych” na Kontrakcie pod nazwą: „Budowa obwodnicy południowej w R.”. Spółka F. była liderem konsorcjum realizującego powyższą inwestycję. Dnia 16 lutego 2015 r. do ww. umowy został zawarty aneks nr 3, w którym w miejsce spółki „P.” jako podwykonawcy wstąpiło konsorcjum w składzie: L. – jako lider konsorcjum oraz „P” jako partner konsorcjum. Aneks ten nie wyszczególniał, jakie prace ma wykonać L. a jakie „P”.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalony przez Sąd pierwszej instancji stan faktyczny co do nieterminowej realizacji przedmiotu umowy przez pozwanych, co do konieczności i kosztów wykonania zastępczego i co do wynagrodzenia należnego powodowej spółce za roboty jakie wykonywała na rzecz konsorcjum. W zakresie doznanej przez powoda szkody i jej wysokości Sąd drugiej instancji przeprowadził natomiast własną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, inaczej go ocenił i zinterpretował.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, cechą charakterystyczną konsorcjum jest jego wielopodmiotowość i charakter celowy związany z realizacją wspólnymi siłami zamierzenia, którego wykonanie przekraczałoby indywidualne możliwości każdego z uczestników. Nie ulegało przy tym wątpliwości Sądu Apelacyjnego, że świadczenie

do wykonania którego zobowiązali się pozwani, tj. wykonanie przejścia podziemnego przez nasyp [...] jest niepodzielne, a skoro tak – to odpowiedzialność pozwanych względem powoda jest taka sama, jak dłużników solidarnych. Nie zmienia tego treść zawartego porozumienia z P.2.. Postanowienie § 2 pkt 3 aneksu nr 3 oznacza zdaniem Sądu drugiej instancji, że powód został powiadomiony o istnieniu stosunku wewnętrznego między pozwanymi co do obowiązku naprawienia ewentualnej szkody w stosunkach z podmiotem trzecim, tj. P.2.. Postanowienie to nie wyłącza jednak odpowiedzialności solidarnej w stosunku do powodowej spółki, która dochodzi własnej szkody i roszczeń wynikających z zawartej z pozwanymi umowy.

W skardze kasacyjnej pozwany L. S.A. w K. zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w zakresie, w którym Sąd ten uznał solidarną odpowiedzialność pozwanych i zasądził od tego pozwanego na rzecz powoda świadczenie ponad 438 782,62 zł, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w części stwierdzającej solidarną odpowiedzialność pozwanych oraz zasądzającej od pozwanego L. na rzecz powoda świadczenie ponad 438 782,62 zł i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy w sposób szczegółowo określony w skardze kasacyjnej.

Pozwany zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie art. 379 § 1 i 2 k.c. oraz art. 380 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Istota sformułowanego w skardze kasacyjnej problemu prawnego sprowadza się do tego, czy świadczenie pozwanych wynikające z umowy z 17 października 2013 r., polegające na wykonaniu przepustu (przejścia podziemnego) w nasypie kolejowym pod torami, miało charakter podzielny w rozumieniu art. 379 k.c. Według skarżącego świadczenie to było podzielne, mogło być bowiem spełnione częściowo bez istotnej zmiany przedmiotu i wartości przez każdą z pozwanych spółek (art. 379 § 2 k.c.). Oznacza to, że nie było podstaw do zasądzenia dochodzonej przez powoda kwoty na podstawie art. 380 § 1 k.c. solidarnie od pozwanych. Skarżący podnosi, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi zastrzeżeń pogląd, że świadczenie wynikające z umowy o roboty budowlane ma, co do zasady, charakter podzielny. Jednak przedstawiona w skardze

kasacyjnej argumentacja skarżącego nie jest trafna, a zarzuty naruszenia art. 379 i 380 k.c. – chybione.

2. Rację ma oczywiście skarżący, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle art. 491 § 2 k.c. utrwalony jest już pogląd, iż przedmiot świadczenia w umowie o roboty budowlane w postaci obiektu budowlanego, co do zasady, jest niepodzielny, ale samo świadczenie wykonawcy może być podzielne w tym sensie, że może być realizowane i rozliczane częściami (wyrok z 27 lipca 2016 r., V CSK 631/15, zob. też m.in. wyroki z 19 marca 2004 r., IV CK 172/03, OSNC 2005, nr 3, poz. 56; z 16 listopada 2005 r., V CK 350/05; z 14 listopada 2008 r., V CSK 182/08; z 4 czerwca 2009 r., III CSK 337/08; z 9 września 2011 r., I CSK 696/10; z 28 stycznia 2011 r., I CSK 315/10; z 13 marca 2013 r., IV CSK 508/12; z 29 listopada 2018 r., IV CSK 378/17; z 16 lipca 2021 r., V CSKP 106/21). W konsekwencji możliwe jest odstąpienie od umowy o roboty budowlane ze skutkiem *ex nunc*, a więc tylko w zakresie prac jeszcze niewykonanych (zob. art. 491 § 2 k.c.).

3. Nie jest jednak zasadne utożsamianie rozumienia pojęcia podzielności świadczenia w wykładni art. 379 § 2 i art. 491 § 2 zd. 1 k.c. Sama zbieżność terminów „świadczenie podzielne”, użytych w tych dwóch przepisach, a także zawarcie w pierwszym z unormowań definicji tego pojęcia, nie mogą być uznane za argumenty rozstrzygające o treści normy wywodzonej z art. 491 § 1 zd. 2 k.c. (tak wyrok SN z 22 października 2020 r., II CSK 94/19). W konsekwencji to, że świadczenie wykonawcy z umowy o roboty budowlane może podlegać podziałowi przez częściowe spełnianie go w czasie nie oznacza jego podzielności w rozumieniu art. 379 § 2 k.c. (por. wyroki SN z 13 marca 2013 r., IV CSK 508/12, i z 27 lipca 2016 r., V CSK 631/15).

W ocenie Sądu Najwyższego przesłanki określone w art. 379 § 2 k.c. decydujące o podzielności świadczenia, pozostają aktualne jedynie w odniesieniu do stosunków prawnych wielopodmiotowych, tj. takich, w których po jednej ze stron występują co najmniej dwa podmioty. Nie budzi natomiast wątpliwości, że art. 491 § 2 k.c. ma zastosowanie bez względu na liczbę dłużników lub wierzycieli w danym stosunku prawnym. Zatem podzielność świadczenia w rozumieniu art. 379 § 2 k.c. należy oceniać z perspektywy możliwości spełnienia świadczenia w częściach przez

kilku dłużników lub na rzecz kilku wierzycieli, a nie jak w przypadku art. 491 § 2 k.c. przede wszystkim w kontekście podzielności świadczenia w czasie. Tak ujmowana według art. 379 § 2 k.c. podzielność świadczenia musi być oceniana *in casu* przy uwzględnieniu charakteru świadczenia w relacji do wielopodmiotowej strony (stron) stosunku prawnego a także woli stron.

4. Co do zasady o podzielności świadczenia zgodnie z art. 379 § 2 k.c. decyduje jego charakter (natura), a więc to, czy może być spełnione częściowo bez istotnej zmiany przedmiotu lub wartości. Rozstrzyga o tym możliwość spełnienia świadczenia w częściach przez kilku dłużników w ten sposób, aby suma tych częściowych świadczeń z perspektywy wierzyciela nie prowadziła do zmiany przedmiotu lub wartości całości świadczenia. Korelatem tak ujętych obowiązków dłużników jest możliwość żądania przez wierzyciela spełnienia przez każdego z dłużników z osobna jedynie części świadczenia. Wierzycielowi przysługują zatem zindywidualizowane (odrębne) roszczenia przeciwko każdemu z dłużników o spełnienie części świadczenia. Analogiczne reguły odnoszą się do spełnienia świadczenia przez jednego dłużnika na rzecz kilku wierzycieli. Skutkiem podzielności świadczenia jest więc samodzielność pozycji dłużników i wierzycieli w danym stosunku prawnym.

Co istotne, świadczenie obiektywnie podzielne, nie musi mieć takiej cechy w ramach konkretnego stosunku prawnego. Przykładowo świadczenie polegające na dostarczeniu dwóch rzeczy tego samego rodzaju jest obiektywnie podzielne, każda z tych rzeczy może być bowiem dostarczona osobno, bez zmiany przedmiotu lub wartości świadczenia. Jeżeli jednak do spełnienia tego świadczenia będzie zobowiązanych trzech dłużników, to nie ulega wątpliwości, że z perspektywy art. 379 § 2 k.c. świadczenie to, uwzględniając kontekst podmiotowy, będzie niepodzielne. Nie jest bowiem możliwy jego podział między trzech dłużników na tyle niezależnych części ilu jest dłużników (spełnienie go w trzech częściach).

5. Strony danego stosunku prawnego (umowy) mają jednak możliwość wprowadzić w tym zakresie pewne modyfikacje (zob. art. 353¹ k.c.). Mogą bowiem w treści zobowiązania zdecydować o podzielności świadczenia obiektywnie niepodzielnego lub niepodzielnego w określonym układzie podmiotowym, określając,

jakie konkretnie obowiązki spoczywają na każdym z dłużników, tak aby suma tych działań złożyła się na całość świadczenia. W umowie o roboty budowlane może to polegać np. na przypisaniu każdemu z kilku wykonawców określonego zakresu prac, możliwego do wykonania niezależnie od innych wykonawców, których całość składałaby się na obiekt budowlany będący przedmiotem umowy.

Z drugiej strony, możliwe jest także ustalenie, że w ramach danego stosunku prawnego świadczenie obiektywnie podzielne nie ma takiego charakteru (jest niepodzielne) i wobec tego wszyscy dłużnicy mają obowiązek świadczyć łącznie, bądź świadczenie na rzecz wszystkich wierzycieli ma zostać spełnione łącznie (zob. wyroki SN z 14 maja 1999 r., I CKN 2/98, i z 28 października 2021 r., IV CSKP 48/21). W orzecznictwie Sądu Najwyższego w tym kontekście wskazano m.in. na możliwość nadania świadczeniu pieniężnemu w drodze woli stron niepodzielnego charakteru (wyroki z 23 września 2016 r., II CSK 27/16, i z 16 października 2019 r., II CSK 710/18, a także postanowienie z 6 marca 2015 r., III CZP 113/14, OSNC-ZD 2016, nr 3, poz. 44).

6. W okolicznościach sprawy ani charakter świadczenia, ani wola stron nie prowadzą do wniosku, że świadczenie pozwanych spółek było podzielne. Po pierwsze, przedmiot zobowiązania w postaci wykonania przepustu w nasypie pod torami kolejowymi nie jest obiektywnie podzielny na dwie części w rozumieniu art. 379 § 2 k.c. Nie sposób bowiem wyodrębnić takich dwóch zakresów tego świadczenia, które mogłyby zostać bez wątpliwości przyporządkowane każdemu z dłużników (pozwanych) z osobna w ten sposób, aby w całości doprowadziły do wykonania umowy. Po drugie, treść umowy z 17 października 2013 r., która nie precyzowała, jakie prace ma wykonać każda z pozwanych spółek, nie pozwala na uznanie, że wolą stron było wprowadzenie podzielności świadczenia – powierzenia każdemu z pozwanych wykonania określonej części prac budowlanych, których suma składałaby się na całość świadczenia w postaci umówionego obiektu.

Powód nie miał zatem możliwości żądać od każdego z pozwanych wykonania określonej części umowy – spełnienia części świadczenia. Nie ma zatem podstaw do przyjęcia, że w okolicznościach sprawy świadczenie pozwanych spółek miało charakter podzielny w rozumieniu art. 379 § 2 k.c.

7. Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną i zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 2 pkt 7 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie obciążył skarżącego kosztami postępowania kasacyjnego.

Agnieszka Góra-Błaszczkowska Marcin Łochowski Agnieszka Jurkowska-Chocyk

(D.Z.)

[ms]